

Szerkesztési iroda:

Győr-Ujváros, fő-utca
9. szám.A lap szellemi és anyagi részét
illető minden ügy ide intézendő.

Kéziratok nem adtnak vissza.

◇◇

KIADÓHIVATAL:

Pannonia könyvnyomdában,
Győrött, Kazinczy-utca 18. szám.

Dunántuli

Protestáns Közlöny.

Egyházi és iskolai szaklap.

A dunántuli reform. egyházkerület hivatalos közlönye.

Előfizetési árak:

postán küldve vagy házhoz hordva		
Egész évre	... ..	4 frt
Fél évre	... ..	2 frt
Negyedévre	... ..	1 frt

◇◇

HIRDETÉSEK

lehetőleg jutányosan közöltetnek,
többszöri hirdetésnél tetemes ár-
engedménnyel.Nyilttér soronkint 15 krajeárjával
számíttatik.**Nyiltlevél a szerkesztőhöz.**

(A mi háziügyeink.)

Édes barátom!

Lapod megindítása előtt magánkörben, sőt nyilván, a Prot. E. I. lap hasábjain is merült fel azon, nem épen alaptalan kérdés, hogy szemben elégséges s minden irányt s vidéket kielégítő egyházi lapjainkkal ezeknek ugyanazon körből kerülő kevés előfizetőivel, vajon szükség-e egy Dunántuli egyházi lapra is? Őszintén megvallva, magam is úgy vélekedtem, hogy nincs.

Azonban olvasván lapod első számában programodat, melyben e lap létjogosultsága mellett azzal érvelsz, hogy nekünk — u. m. — szükségünk van olyan lapra, mely a mi egyháztársadalmi s valláserköcsi életünknek leendő tüköre — olyan lapra, melyben háziügyeinket bizalmasan, nyilt őszinteséggel megbeszélhessük, — s elgondolván, hogy nekünk — Dunántuliaknak — mily sok fontos háziügyeink vannak, melyeket részletesen, nyilt őszinteséggel megbeszélni, más lapokban idő, tér és alkalom nem engedi! érvedet a fentebb jelzett ellenvetésnél alaposabbnak s lapodat csakugyan szükségesnek tartom.

Engedd meg azért, hogy programmodhoz hiven a hangsúlyozott nyilt őszinteség hangján szólhassak háziügyeink egy némelyikéről; annival is inkább, mert a felmerülő kérdések elosztására, az ellenvetések, félreértések tisztázására, te, ki hivatalodnál fogva kerületünk intéző körében nem utolsó szerepet viszesz, leginkább hivatva vagy.

Megkezdem hát háziügyeink tükör elé állítását legelőben a fegyverneki ügygyel.

I.

Az alsó fegyverneki egyház, a barsi ref. e. megye pártfogása s felirata mellett, egy kérvényt terjesztett a kerület utján a konventre az iránt, hogy Szabó Lajos lévai lelkész Alsó-Fegyverneken levő birtoka után marasztaltassék el a fegyverneki egyház javára fizetendő egyházi adóviselésben.

A barsi e. megyében ugyanis, régi gyakorlat s új statutum alapján, birtok és személy után van kiveve az egyháziadó, tekintet nélkül arra, hogy az illető ott lakik-e, a hol birtoka van, vagy vidéken. Így többek közt épen azon birtok után, mely a boldogtalan Kotasz István tanár kezeiből származott át Szabó Lajosra, a makacsodó tanáron törvényesen vétetett meg 10—16 évi, több százra meő egyházi adóhátralék. Hiába volt minden érvelés, hogy ő nem lakik Fegyverneken, hanem Pápán, nem él a fegyverneki egyház semmi jogával, nem is tartozik e szerint semmi kötelezettségeket, terheket viselni: a vége exekució lett. Szabó Lajos, az új birtokos, elődje nyomdokin, megvonta a teherviselést s kérte az egyh. megyén, hogy oldassék fel a zaklatás alul. Az e. megye hivatkozva a gyakorlatra — nem oldotta fel, mely ellen Sz. a kerületre fellebbezett, — és a kerület — az egyházi törvények 15—16 §§-aira hivatkozással — fölmentette őt. Ezen viszont az e. megye nem nyugodhatott meg s fellebbezett a konventre.

Várjuk ez általános érdekü elvijelentőségü ügyben a konvent ítéletét.

Elmondám ugyan e tárgyban szerény néze-

temet más helyütt; de mivel ez saját házi ügyünk, nem lesz talán felesleges itt is megbeszelnünk s más oldalról is megvilágosítanunk, alkalmat adván az ellennézet kifejtésére s a kerület álláspontjának védelmére.

Tehát — mint érintém — kerületünk Szabó Lajost feloldotta fegyverneki birtoka után viselendő egyházi adó alul, azon indokolással, hogy az Egyh. törvények 15-ik §§-a szerint „minden ref. vallású lakos azon helyen tekintetik az egyh. köz. ég rendes tagjául, ahol tagja a polgári községnek; Szabó Lajos pedig nem Fegyverneken, hanem Léván lakik, s így nem köteles Fegyvernek részére egyh. adót fizetni.

Positiv alakban ez értelmezés tehát ez lenne: „kiki csak lakása helyén levő birtoka után köteles egyházi adót viselni.“

Ha már ezt az érteményt erőszakolhatjuk ki a 15-ik §§-ból — mert csakis álokoskodásokkal, fiskális érvelésekkel lehet kierőszakolni belőle a nem fizetést, ilyenformán: „Ez a §§. az egyházközségi rendes tagságról beszél. Valamely gyülekezetnek rendes tagja csak az lehet, ki az illető gyülekezet jogaival rendesen él. A ki jogokat élvez: annak köteleiségei is vannak. Szabó Lajos nem él a fegyverneki egyház jogaival: nincsenek hát köteleiségei sem — nem köteles fizetni“ — akkor sok más egyebet is vonhatok ki ép oly, sőt természetesebb következtetéssel p. o. anazarénismus elleni intézkedést, ilyenformán: „E § az egyházközségi rendes tagságról beszél. Ha van „rendes“ tag, kell lenni „rendetlenek“ vagy legalább „rendkívüli“ tagságnak is. Az egyháznak rendes tagjai azok, kik helyben laknak s a gyülekezet jogait gyakorolják és kötelezettségeit teljesítik; rendetlenek azok, kik „ma itten holnap ottan“, helyben nem laknak, vagy ha helyben laknak is, de a gyülekezet jogaival nem élnek épen azért, hogy kötelezettségeket ne kelljen teljesíteniök, ezek a nazarenusok, az indifferensek, a fiskálisok, nagyságos és méltóságos

urak. Ezek ellen eddig törvényünk nem volt, de most már e §-al ki van mondva, hogy Magyarországon minden ref. vallású lakosa köteles valamely gyülekezet kötelei közé rendes tagul állni; kibujni nem lehet, nem szabad. Mivel Sz. a fegyverneki egyház iránti köteleességét — a hová pedig polgári adherenciájánál fogva szükségkép tartozik — nem teljesíti: nem rendes tagja az egyháznak — nazarenus, de mindazonáltal fizetni köteles.“

Ez a következtetés jogi és logikai szempontból ép oly jogosult vagy jogtalan mint az előbbi. De én azt hiszem, hogy jogosultabb s természetesebb mint az előbbi, mert a § második pontja épen e következtetést erősíti meg. „Ha pedig — u. m. — az ilyen helyen ref. község nincs: tagja azon ref. egyházközségnek, melynek területéhez az e. m. beosztja.“ Tehát ha beosztatik valamely puszán, majorságon, vagy más felekezetű községben lakó hitsorsosunk: kétségbe vonhatlanul köteles egyházi adót fizetni: mennyivel inkább az, ki ref. gyülekezetben bir vagyont, ha bár ott nem lakik is? — Az elv ugyanaz az egyházi adózásnál is, a mi az államnál; fizess birtokod, vagyonod és személyed után. Lakhatol külföldön is; de az állam terheit, itt levő birtokod után, viselned kell. Furcsa lenne, ha azt mondanók, hogy az egyházi adó, az már nem adó! azt csak a lakás helyén levő birtok után lehet kivetni, minden más birtokai ref. vallású tulajdonosnak egyházi adómentesek! — A 15-ik §. második pontja határozottan azt az elvet mondja ki, hogy a ref. ember bárhol lakjék is, minden birtoka után köteles — a mennyiben a birtokaránylagos adózással áll fenn — egyházi adót viselni, — különben nem intézkedett volna még oly esetre is, melyben nem gyülekezetben, hanem azon kívül lakik a ref. honpolgár.

Vegyük fel azon esetet, hogy valaki megvesz egy ref. hitközségben — mint Kotasz vagy Szabó 4—5 jobbágy telket, melytől az előtt egyházi adó

fizettetett; de az illető új birtokos nem fizet, mert nem itt lakik, lakhelyén pedig szintén birtok utáni adózás van, de ott meg azért nem fizet, mert a birtoka nem ott van. Mily szerencsés ember! Az ő számára csinálták a 15. és 16. §-okat a szent atyák Debrecenben. Református ember és egyházi adót sehol nem fizet! A törvény teszi ezt neki lehetővé!

Hát igazán ez volna betűje és lelke is a mi Egyházi törvényeink 15. és 16. §-ainak? Vagy csak fiskális sofismák ficamitják ki annak józan értelményét? . . . Csudalom, hogy ez a furfangos barsi népünk, melylyel a domestikát elfogadtatnunk nem sikerült s tüntetve még Budán is jártak a miniszterelnöknél és cultusministernél, azzal a gonosz fiskális fogással akarván kibujni a domestika alul, hogy nem az egyházi törvényekben megállapított kúles, hanem adóforint után rovatott ki a barsi gyülekezetekre az illetmény: csudalom — mondom — hogy ki nem játszik a rendes egyháztagságot is akként, hogy p. o. a fegyverniek a Kotasz-Szabó-féle birtok végén levő szőlőhegyre kiköltöznének s a nemfizetés ellen azzal érvelnének, hogy mi nem Fegyverneken, hanem a „Bónén“ lakunk; az e. megye elmarasztalása ellen apellálván a kerületre, e n n e k a 15. és 16. §-ra v a l ó h i v a t k o z á s s a l f e l k e l l e n e ő k e t m e n t e n i.

Már most jelentsd meg és add tudunkra tisztelt barátom, hogy a kerületi tanácsszék, melynek te is egyik rendes tagja vagy, hogyan exegetálta ki a 15. és 16. §-ból a nemfizetést? Nekünk itt, Barsban ez a §. így vagy amugy magyarázása a „lenni vagy nem lenni“ kérdése. Sőt nemcsak nekünk, hanem mindazon vidékeknek, hol birtokaránylagosan adóznak. Sok máshol lakó s nemfizető lesz minálunk most már! És az ekként támadt hiánylatot a röghöz forrott szegény népre kell kivetni. Nem méltán kiált-e fel népünk: „a papok és urak azt a törvényt csak azért csinálták, hogy minden terhet a mi nyakunkra tolhassanak.

És • vád nem teljesen alaptalan.
Jövőben programmodhoz híven más alakokat tartok a tükör elé.

Szentkúti Károly.

Tanügy.

Az új tanév kezdetén.

Egyházkerületünk kiváló gondoskodásának tárgya főiskolája; törekvése oda irányul, hogy a főiskolának minden egyes szaka elérje a niveaut, mely az ifjak alapos kiképzését minden tekintetben biztosítja. E törekvéssel fordított arányban van a tanuló ifjuságlétszáma; a statisztikai adatok tanúsága szerint hat év óta folytonos apadóban van a főgymnasiumi ifjak száma! (Jelen eikkünkben csak a főgymnasiumról ohajtunk elmélkedni a nt. szerkesztő ur becses engedelméből.) Az a nagy kérdés, hova lesznek, merre tűnnek? Mi nem találhatunk — mert bizony nagyon sovány — vigasztalást abban, miben a hódmezővásárhelyi főgymn. igazgatója, hogy más, a gyakorlati élet utjaira távoznak. Annál szomorítóbb pedig a jelenség, mert épen saját felekezetbeli ifjaink apadnak rohamosan, így a lefolyt tanévben a VII. s VI. osztályokban több volt a más felekezetű pedig főiskolánk egyik főhivatása épen az volna, hogy saját felekezetbelieink közül minél többen lépjenek a tudományos pályára, hogy az élénk protestáns szellemtől áthatottan bátor buzgósággal védjék annak az egyháznak érdekeit, mely közösen alapszik az egyháziak s világiak élőhitén. Vannak kitűnő lelkészek, kik fáradságot nem ismerő buzgalommal munkálkodnak, építenek; vannak még élő hitű, egyházunk érdekeit rettenhetetlen bátorsággal védő vtlági hűvek, de ezek száma mindinkább fogy, a régi gárda kidülő tagjait nem pótolják újak, de nem is pótolhatják. Honnan? Az a néhány ev. ref. ifju, felvergődik a VIII. osztályig, s végzván az érettségi vizsgálatot az anyagi tekintetben kevesebbe kerülő theologiai szakra megy.

Az intézet jósága mellett épen nem valami nyomós bizonyíték az ifjuság csekély száma. Ne higyjük, hogy a szigor, mely oda hat, hogy a kezdetben szunyadozó tehetségű ifju leszorittassék a tanulói pályáról, az intézet kitűnősége mellett bizonyít; igaz, hogy csekélyebb számu növendéket könnyebb kiképezni, de nem nagyobb érdem-e nagy számu osztályokat jókká képezni, nevelni?! Az intézetek története fényesen bizonyítja, hogy kitűnő intézetet nem csekély számu ifjuság látogatott, hanem az ifjak tömérdek száma kereste fel mindenünnen! A főváros kitűnő intézetei csak párhuzamos osztályok felállításával képesek a tóduló növendékeket befogadni! Nem félnek attól, hogy homályt vet iskoláikra az a körülmény, ha sok ifju tesz intézetükben

érettségi vizsgálatot; mely körülményt nálunk kedvezőtlen jelnek tekintenek. Igaz, hogy a főtiszt. egyházkerület azt az utasítást adta, hogy tanáraink különösen az alsó osztályokban szigorral járjanak el. De tán a szigor nem rejti magában, hogy a kezdetben fejletlen lassan nyíló eszű ifjut azonnal elüldözzük, különösen a gymn. nemfőtárgyaiban észlelhető gyengeség miatt; fektessünk fősulyt a gymn. főtantárgyaira, melyeken a gymn. egész élete alapszik, melyek végig vonulnak mind a nyolc osztályon s kiváló tárgyai az érettségi vizsgálatnak; legyünk szigorúak a főtantárgyakban, de az ezen tantárgyakban alkalmazott mértéket ne alkalmazzuk a gymn. melléktantárgyaiban, melyek a gymn. életére nem gyakorolnak oly lényeges befolyást; könnyítsük e tantárgyakat minden oldalról, hogy annál alaposabban sajátíthassák el a főtantárgyakat; ne eméssze fel a melléktárgyak megnehezített tanulása az egész tanulási időt annyira, hogy alig marad néhány perc a főtantárgyak elsajátíthatására; a kézikönyvek olyanok legyenek, melyek csak a legszükségesebbeket tartalmazzák, nehogy a folytonos, egy lapon is minduntalan előforduló kijelölgetés ártalmára legyen a tanulásnak. Vegyük figyelembe, hogy éppen felekezeti ifjaink a még sok helyen hiányos népiskolai képzés miatt nagyon erős támogatásra szorulnak; kinek kevesebb adatott, attól kevesebbet követeljünk, hogy így megerősödjenek a többre. —

Egyházkerületünk célja, hogy minél előbb a kor igényeinek teljesen megfelelő helyiséget adhasson a főgymnáziumnak, mit nyerne vele egyházkerületünk, ha a fényes csarnok kongana az ürességtől?! Különösen, ha azon elszomorító jelenség állana be, hogy éppen felekezeti ifjaink alig volnának! A jelek nem biztatók! Míg a kor iránya mindenütt inkább a gyakorlati pályák felkarolását sürgeti, addig ami speciális érdekeink hangosan követelik, hogy felekezeti ifjaink minél nagyobb számban lépjenek a tudományos pályára; az orvosin, katonain, bírón, mérnökin, diplomatikain stb. vagy éppen egy sincs, vagy csak egy-kettő kerületünkben. Pedig minden téren állást kell foglalnunk vallási tekintetben is kitűnő positionokkal, hogy diadalmasan védhessük egyházunk jogait, de ne csak védhessük, hanem hogy a legujabban feladottakat vissza szerezhessük, ujakkal szaporíthassuk. Most midőn néhány nap választ el az új tanévtől, hassunk oda minden egyes községünkben s minden téren, hogy a szülők minél nagyobb számban küldjék gyermekeiket az alma mater védő, ápoló, nevelő szárnyai alá! Tanáraink fogadják őket szerető gondoskodással, hogy egykor prot. életünk egén egyházunk természete szerint küzdő bajnokká legyenek. Legyen minél nagyobb az ifjuság száma, tartsák tanáraink érdecmnek, hogy évenként minél nagyobb, jól kiképzett rajokat bocsáthatnak, a szakpályákra!

Szívünkben ohajtjuk, hogy minél számosabban s pedig saját felekezeti elhívásunk nagy száma mellett má

vallásuak is nagy számban önnölnének főiskolánkba, hogy így minél többen legyenek a jó emlékezés és hála tevékeny érzelmével főiskolánk iránt lekötöttek.

Nemo.

Az alma materről.

Gyermekeit várja, tisztába öltözködik. Komornái lázas sietséggel öltöztetik, mivel kissé későn ébredtek fel, félünk is, hogy pár szála hajfonatának a sietségben kimarad, mire a vonat, melyen gyermekei jönnek, megérkezik.

A ruházaton sok toldani, foltozni való van, könnyen romlik, mivelhogy szűk, már régesrég kinötte, csakis a tulságos takarékoság nem engedi, hogy korszerűbbet vegyen magára, pedig a kelme megvan.

Az ó collegiumnak bérházul szolgáló szárnyépületét értettem.

Azt tartom főiskolánk berendezését hátráltató fő akadálynak, hogy az ó collegiumnak egy emeletes szárnyépülete bérházul van kiadva, holott az 1881. évben tanteremül szolgált, s 400 frt körül járó évi lakbér nyereséért, megtétele annak bérházul átalakítás.

Ennél csakis az volna szerencsétlenebb eljárás, ha az ó collegiumnak ezen épületrésze továbbra is bérházul hagyatnék meg, midőn arra folyton érezhető, s valóban nyomasztó szükségünk van.

Márton István nem azért építette az ó collegiumot, hogy annak bérházul kiadása főiskolánk jövődelmi forrássául szolgáljon, míg e miatt maga a tanügy szenved. Avagy az új collegium is nem azért épült, mert az ó collegium szűknek bizonyult.

S mégis mai nap is, midőn amannak építésénél egy századdal, emezénél félszázaddal ment előbbre a tanügy; 400 frt körül járó lakbér nyereséért kucskunk szűk helyiségeinkben, holott az ó collegium egyik szárnyépülete bérbe van adva.

Van nekünk 4 évi theologiai, 4 évi képezői tanfolyamunk, s 8 osztályu gymnásiumunk, ezek száma összesen 16 osztályt képez, s van az ó collegiumban 9, az új-ban 6, összesen 15 tanteremünk, tehát egygyel kevesebb mint a hiány osztályt kell elhelyeznünk.

Muzeumaink közül a természetrajzi muzeum nincs a maga helyén, s az érem és régiség gyűjtemény a természetrajzi muzeumban foglal helyet, nem lévén történelmi muzeumunk, s az érem és régiség gyűjtemény őre a természetrajz tanára. Az ifjusági könyvtár könyvszekrényei egyik tanteremben foglalják el a helyet.

Nincsen igazgatói irodahelyiségünk, pedig az sem normalis állapot, hogy 8 osztályu főgymnásiumunk valamint a theologia és tanítóképző intézet anyakönyvei s irományai három évenként változó igazgatóink magánlakásán tartatnak.

A conventi tanterv értelmében létesítendő tanári kézikönyvtárunk összeállítására is a helyiség hiánya miatt

S mind ez az ó collegium bérben levő szárny-épületében alkalmas helyet nyerne.

Mind ennek az az oka, hogy szük a ruha, ezt az alma mater öltöztetése alkalmából mondtam el, azért az új igazgató tanácsnak legelső teendőjéül az ó collegium lakóinak a felmondást, s ezen épületszárnynak a még hiányzó tanteremül, tanári kézi könyvtárul, ugy szintén ifjusági könyvtárul, s mivel az ifjusági képzőtársulat lapokat i járat, egyszersmind olvasóteremül s végre igazgatói irodahelyiségekül átengedését ajánlja

Janitor.

Régiség.

Egyháztörténelmi adatok

a pápai ev. ref. egyházmegyéből.

A pápai traktus, vagy esperesség nevezetes volt a reformatiótól fogva. (Lásd tul a dunántuli reformatus püspökök életéről, és a pápai ekklesia történeteiről Tót Eerenc). Minő egyházak s hányan voltak benne a reformatió után, feljegyezve sehol sincs. Ember Pál 1707 táján írott Lampe által 1728-ban kinyomatott történelme e tekintetben csupa zürzavar (657,658 lap).

Mind a mellett 1693. évig sőt föllebb is vannak rott emlékeink, melyek némi világosságot nyujtanak; így már bizonyos, hogy 1693. évben anyaegyházak voltak; Pápa, Mező-Órs, Csöglye, Táp-Szentmiklós, (ma leányegyház) Táp; Réde, Csetény, Lázi (ma még fiók egyház sem) Ászár (ma a tatai egyházmegyében van) Szentkirály, Bödöge, Dudar, Sikátor (ma Réde filiája meglehetősen elgyengülten) Szent-Grót (ma már csak néhány tagból). Gondozza őket a nagy-pirityi lelkész. Ezen elpusztult egyház tagjai 1877-dik évben által adták az erős nagy-pirityi egyháznak aranyozott ezüst kelyhököt és ezüst kenyérosztó tálcájukat ezen felirattal: János VI. r. 55. vers: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Anno domini 1658. Ezen ereklye tehát azt bizonyítja, hogy 1658. évben Szent Gróton egyház volt. Rádótz (ma Órségi egyházmegye. Ez azt látszik bizonyítani, hogy 1693. évben a pápai és Órségi egyházmegyék egy kormányzat a pápai alatt állottak) Polyán (Veszprém megyében, ma német község s ref. vallásu nincs benne. (Ezen egyházak felvannak jegyezve az 1693-ik évi jegyzőkönyv 1. 2. lapján.)

1708-ik évben Pápa, Szemere, Táp, Réde, Szentgyörgy-völgye (ma Órségi) Sz. miklós, Pázmánd, Gyirmót, Mező-Órs, Kup, Ór (tán a mai F. Eőr?) Görzsöny, Csöglye, Szecsőd, Padrag, Kovácsi, Vilonya (ma a Veszprémi egyházmegyében) Szent Péter (ma Órségben) Mezőlak, Csesznek, Tevel, Betsvölgye (ma Órség) Kertza (Órség) Csetény, Hollós Nyárad, Rádóc (Órség) Takácsi, Acsád, Kt-Lak, Vaszar (ma katolikus község Takácsi mellett) Noszlop, Nóráp, Szentgrót (Lásd fenn)

Lampe 658. Tót F. Tul a dunai püspökök életében 146—148 lap.

Ez évben a pápai traktus kiterjedt az Órségire, némileg a veszprémire.

1732-ben említve van 41. gyülekezet, köztök Gyimót mint anya (ma gyenge filia Pápa mellett) Adorján mint filia (ma erős anya) Derecske mint filia (ma gyenge anya) Borsosgyőr mint anya (ma filia) Nóráp mint anya (ma gyenge filia) Berénd mint anya (ma Tósokkal egyesült erős filia) Dörögöd (ma kath. német község) Óts (ma a Veszprémi egyházmegyében) Polyán (ma kath. német község.) Fentiekből látható a gyengülés, mivel 6 anyából 4 filiává lett és 2 elpusztult, ezzel szemben 2 filia lett anyává. Feljegyzések Dunántuli ker. levéltárban lévő s régiségeket magában foglaló könyvben, mely van itt 40.

1745-ben Torkos Jakab püspökké levén, a pápai tractus egyházait — maga is pápai és teveli lelkész lévén — így számlálja el: Szemere, Takácsi, Acsád, Görzsöny, Mezőlak, Mihályháza, Csöglye, Pirit, Noszlop Polyán, Padrag, Dudar, Réde, Csetény, Szent-Király, Tevel, Tapolcafő, Kt. Lak, Pápa, Dörögöd, Becsvölgye, Felső Ór anya egyházak, tehát a mostani Órségből csak 2 anya egyház, felső Ór, és Betsvölgye. Leány egyházak: Szalók-Adorján (ma Adorjánháza) Egeralja, Tósok, Berénd, (ma csak Tósok) Dáka, Derecske: 6. Elvétettek 1732-ben Rákos, Szent Péter, Kerca, Velemér, Kerkás Kápolna

Az elvételt az ellenfél dühvel folytatván, 1749-ben újólag elvette Nórápot, Kovácsit, 1752-ben Pápát, Gyimótot, Szereesent, Kupot, Borsosgyőrt, Nyáradot (Lásd Superintendentia in Folió legrégebbi jegyzőkönyvének 161--162 oldalain.)

1774-ik évben minden tractusbeli egyházak összeírása elrendeltetett e címeken külön: virágzó egyházak, árva egyházak. Virágzó egyházak voltak ez évben: Tevel, Tapolcafő, Szentkirály, Dudar, Csetény, Réde, Szemere, Takácsi, Görzsöny, Acsád, Mezőlak, Ktlak, Derecske, Mihályháza, Adorjánháza és Egeralja, Csöglye, Nagy és Kis Pirit, Padrag, Noszlop, Becsvölgye Felső Ór 21, lelkész és tanítóval. Árva egyházak: Nyárad, Nemes Szalók, Borsosgyőr, Dáka, Kup. Ezekben se templom se lelkész nem volt, de iskola és tanító, igen. Ezekon kívül se templom se pap, se iskola se tanító nem volt Pápán, Nórápon, Kovácsin, Polyánban, Tósok-Berénden, Bödögén, Gyimóton, Cseszéken Nánán, Sikátoron, Lázin, Szerecsenben, Szentmiklóson Tápon, Mező-Órsön, Pázmádon, Ságón, Péren, Nyalkán, hol csak egy: szsony maradhatott meg a ref. vallásban. Ezekon kívül ilyen árvuló egyház volt a pápai traktus kötelékében ez évben Zalamegyében Dörögöd, Milaj, Szentgyörgyvölgye 6 filiájával, Szent Grót, Vasmegyében: Kertza 5 filiájával, Nagy Rákos 4 filiájával, Kerkás Kápolna 2 filiájával, Szent Péter 3 filiájával, Velemér 3 filiájával, Kandorfa, Böcze, Körmend,

Katafa, Egyházas Szecsőd 3 filiájával, Egyházas Rádótz 5 filiájával, Egyházas Hollós 2 filiájával, Polán 4 filiájával, Komárommegyében Ászár 1 filiájával Kis-Bérrel.

Ezen végképpen elárvult gyülekezetek közül sohasem ált többé lábra, az önállóság lábára: Polyán, Nána, Sikátor (ma Réde filiája) Lázi, Ság, Nyalka, Dörög, Milo, Szent Grót, Kerkás Kápolna, Velemér, Kandorfa, Bóce, Katafa, Hollós Polán, (megkülönböztendő a Veszprém megyei szintén elárvult Polyántól). Ebből a fenti feljegyzésből látszik, hogy a pápai tractus 1774. évben kiterjedt Komárom, Győr, Veszprém, Vas és Zalamegyékre, és hogy sok egyház tartozott alája.

A későbbiekről más alkalommal.

A levéltári adatokból

Szekeres Mihály
pápai esperes.

Könyvismertetés.

Közönséges vasárnapi tanítások az újabb 1850—1880 közötti korszakból. Irta Dobos János. Kiadta Dobos László szalkszentmártoni ref. Jekész. Budapest, 1885. Tettey Nándor, és Társa bizománya. Az egyes kötetek bolti ára 1 frt 80 kr. kik minden kötetet megrendelnek, azok ez 1. kötetet is 1 frt 50 krért kapják.

Tehát megjött az első kötet, Dobos János egyházi beszédeinek első kötete. Mikor megkaptam, szent öröm szállta meg keblemet; öröm először a felett, hogy még él az az ember, egyházunk disze, templomi katedráink ékessége, aki ezeket írta; öröm másodszor a felett, hogy egyházi irodalmunk nívauja ismét emelkedett, s papjaink oly könyvet kaptak és kapnak kezükbe, melynek tartalma, eszmerenete, logikája, irmodora minden tekintetben méltó a tanulmányozásra.

Dobos beszédei nem közönséges, vulgáris használatra szánt templomi beszédek. A szellemvilágának egy sajátos birodalma tárul fel előttünk az ő beszédeiben; s e birodalomnak ő a fejedelme, alattvalói az eszmék és gondolatok, az érzelmek és indulatok, melyeket csudás bölcseséggel igazgat; mindeniknek megtalálja mindenkor a maga helyét; vallásos érzelmeinek, keble nemes indulatainak lángjai közt égnek, lobognak, tisztulnak meg az ő vallásos eszméi és gondolatjai.

Theologiai álláspontja Dobosnak egészen evangéliomi; vallásos eszméiben, katedrai fejtegetéseiben hiába keresnő akár a tuzó orthodoxiának, akár a tuzó liberalizmusnak szélsőségeit. Az evangéliumnak közsiklájából buzognak ez örökké üde forrásnak éltető habjai.

S az a derék, az a nagyszerű Dobosban, hogy ő

soha sem polemizál a szószéken, nem kel fel sem egyik, sem másik theologiai iránynak védelmére, sem cáfolatokba, száraz érvelésekbe nem bocsátkozik. Előtte a kathedra egy szent hely, melyet a tudós vélekedések szörszálhasogatásaival beszemetezni nem lehet. Az ő mestere a Jézus Krisztus, az ő istene a Jézus Krisztusnak dicsőséges szent atya.

Dobos dogmatikája az ő egyházi beszédeiben van megírva. S e dogmatika lapjain az ő puritán, Pálapostoli lelkével társaloghatni valóságos szellemi élvezet. Az ő vallásos eszméi nem a miszticizmus borongó felhői közt fel és eltűnő csillagzatok; az ő vallásos eszméi hussal és csonttal, idegrendszer és izomzatokat bírnak. Dobos igazi mély vallásos érzésű ember, olyan a ki teljesen tisztában van az emberi léleknek azon istenhez vágyakodó megmozdulásával, melyet vallásnak nevezüük.

Dobos a vallás lényegét nem a külsőségekben keresi, az ő vallása nem a vallásos istenes léleknek kégyes merengése; az ő lelke sohasem száll oly magasba, hogy szemei elől elveszítene a földet, s szelleme a vallás legmagasabb régióiba is csak azért szárnyal fel, hogy az istenség titkainak igaz értelmét ellesse, s a tulvilágnak, a vallás, az öröklétnék virágaiból, mint szorgalmas méh mézet hozzon, az emberi lélek számára.

És hoz is. Minden beszédében van valami megkapó; van valami olyan, melynek csak Dobos tud hangot adni, melyet csak ő tud mesteri stílusában kifejezésre hozni. Dobos tudja, hogy a vallásnak nem csak tudományosan rendszerbe szedett s megállapított tételei, hanem positiv vezérelei és törvényei is vannak, melyek minden embert egyformán köteleznek s regulátori erővel és hatalommal visznek, kényszeritenek, hajtának az istennek és az ő Krisztusának, az emberiségnek, a szentnek és igaznak szolgálatára.

Egyházi beszédeiben mindig istennel és hallgatóival beszélget. Az istennek szentséges eszméjével, mint valamely szent olajjal kengeti hívőinek lelkét, hogy azokat istennek szent eszméjével áthassa egészen, megneemesitse, istennek fiaivá tegye.

Amit Kis János dogmatikájában a nazareti Jézus személyében feltárult és megvalósult isteni szelleméletnek nevez, ennek a katekzochen evangéliomi vallásos eszmének megtestesülésével Dobos beszédeiben találkozunk.

Egy élő munkás hit az ő hite és Dobos a vallást mindenütt mindenben és mindenkor komolyan veszi, úgy tekintti azt, mint azon morális tényezőt, mint azon kezyszerek tárházát, melyek megirattattak nem azért, hogy irott malasztok legyenek, hanem megirattattak azért, hogy a keresztyén emberiségnek érzület és eszmevilágát szabályozzák s az állami és társadalmi intézményeket átalakítsák, reformálják és megszenteljék.

Bámulatos a jártasság, melylyel Dobos a bibliában bir, nincs e szent könyvnek olyan szege-zuga, me-

lyet ne ismerne s egészséges felfogással ne magyarázna. Széles olvasottság, nagyszerű világos látkör jellemzi Dobosunkat az exact tudományokban is. Ezek tekintetében példányképpül, tanítómesterül ajánlhatom őt és könyvét papjaink.

Én a könyv, az I. kötet elolvasásának első hatása alatt írom ezen sorokat. Soha könyv után nagyobb kíváncsisággal nem nyultam, és soha könyvet nagyobb megeiégedéssel nem tettem le. Nem tettem le, míg végig nem olvastam.

Igaza volt Szász Károlynak, mikor Dobos beszédeinek megjelenéséét, mint örömhirt jelentette be a magyar protestáns világnak.

Gazdagabb, vallásos tartalommal, örök igaz eszmékkel gazdagabb és szebb kenetesebb iránylyal ékeskedő beszédek nem jelentek meg méstanában egyházi beszédiradalmunk könyvpiacán. Ne sajnálja senki ettől a 244 lapon megjelent 25 remek egyházi beszédet tartalmazó „Első Kötet”-től azt az 1 frt 50 krajcárt. Drágább kincsért nem adta ki pénzét soha.

E beszédekben egy 82 éves öreg ember lelkének és életének napja szórja felénk fénysugarait. Lelkész-társaim fogjátok fel az alá hulló fényszikrákat, szivjártok magatokba vallásos eszméit, ismerkedjétek meg az ő fenkölt gondolatvilágával. Hisz e fényes nap, Dobos szelleme most is délponton áll; csak a fizikai szervezet alkotmánya kezd bomladozni; támogassuk ez alkotmányt lelkünk gyermeki szeretetével. Vegyétek meg beszédeit, vegyétek meg ezt a tanulmánykönyvet őszpátriarchánknak ezt a nagy szellemi hagyatékát.

(Folytatjuk.)

Pereszlényi János.

TÁRCZA.

Adalékok

— a XVI. s XVII. század irodalmi történetéhez. —

Mi, — és mennyi az, amit e két századi magyar ének-irodalom németből átvett.

Jakab Elek köztiszteletű tudósunk (magyar könyvszemle 1882. 63. l.) és Bogisich Mihály ur (Cantionale et Passionale Hungaricum 1882. 4. l.) hasonmü állításait nem is idézem, im, — semmivé lesznek azok az irod. történeti vizsgálódás ítélőszéke előtt?

Itt kell már figyelmünket egy énekre fordítanunk, mely a legujabb időkig ál-arc alatt, ál-név alatt tartá fenn magát, u. i.:

Mint fönebb említék, az Unitáriusok énekes könyvében kezdettől fogva mind e mai napig él egy ének: „Isten sz. igéje ereje” címen, mely alá ez van nyomva: „II. János király éneke”! Sok kétségem volt nekem sok éveken át ez ének iránt, míg nem 1884. nyarán rájöttem igaz eredetére, s kuta-

tásom eredményét a Kolozsváron megjelenő „Prot. Közlöny” azon évi 29., 30. sz. elég bőven közlöttem.

Az ének így kezdődik:

Jó ur isten tekints hozzánk...

rá vezetett pedig Ács Mihály (győri ev. pap) 1696-iki „Zengedező mennyei kar“-a, melyben a németből fordított énekek fölé a német szöveg első sora oda van téve, itt is így: „Ach Gott! vom Himmel sieh darein“.

(Folyt. köv.)

Hírek.

Celder Figyelőjének gyászrovatában Szalay Pál bőnyi lelkész-társunk neve nem fordul elő. Megérdemli ezen elhunyt jelesünk, kinek koporsója felett f. évi február 2-án Rác Károly és Pereszlényi János tartották a gyászszónoklatokat, hogy emlékének e lapon egy pár sort szenteljünk. Jó ember, jó pap, jó barát, nagy irodalom-pártoló volt, alig 5 napi betegség vetett véget drága életének. Ingyen emlékezete a deréknek áldott örökké.

A pápai jogakadémia növendékei, volt polgárai most jobbára a győri jogakadémiát keresik fel. A győri jogakadémia a jobbak közé tartozik a hazában s az itt tanulást mind a tanárok jelessége, mind a koszt és lakás olcsósága eléggé ajánlják ifjainknak.

— **„Tanügyi Lapok”** eim alatt Tóncs Gusztáv szerkesztésében új szaklap jelent meg, mely a tanügynek lesz szentelve. A kiadó ezen vállalatát a következő szavakba ajánlja a szakkörök s tanügybarátok figyelmébe: A midőn arra határoztam el magamat, hogy a „Tanügyi Lapok” eim folyóiratot kiadom, számoltam azon eshetőséggel, hogy legalább egyelőre anyagi áldozatot kell hoznom. De mivel megvoltam arról győződve, hogy ily lapra vidékünkön elkerülhetetlen szükség van, a nemes cél érdekében s azon hitben, hogy városunk, megyénk s a szomszédos megyék nagyszámú tanerei a vállalatot felkarolják, nem riadtam vissza a vállalkozástól. Azon reményben, hogy a folyóirat az érdeklődőknek tetszésével fog találkozni, a „Tanügyi Lapok”-ra előfizetést nyitok. A folyóirat minden hó 1-én és 15-ikén jelenik meg 1—1 iv terjedelemben. Előfizetési ár egész évre — tanévet számítva, tehát július és augusztus hónapokban nem jelenik meg — 3 frt, félévre azaz 1885. szeptember hótól 1886. január hóig bezárólag — 1 frt 50 kr Gyűjtőknek 10 előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgálók. Vidékről az előfizetési pénzek beküldése címemre legcélszerűbben postautalvánnyal történhetik. Vállalatomat ajánlván a tanügygyel foglalkozók s a nagy közönség szives figyelmébe maradtam tisztelettel Szabadkán, 1885. aug. 10. Székely Simon, a „Tanügyi Lapok” kiadója.

A tiszántuli ev.ref. egyházkerület nyári közgyűlése augusztus hó 25-ikén Debreczenben nyitott meg; megelőzőleg az első lelkészsképpességi vizsga két napot vett igénybe. A vizsgára 22 ifju atyafi jelentkezett s eredményével a bizottság nagyon megvolt elégedve; újabb vizsgatételre senki sem lett utasítva, sőt Nagy József, Illyés Endre, Sass Béla, Kutas Bálint és Szücs László mint minden tantárgyból kitűnők köröztetni rendeltettek. A közgyűlés örömmel győződött meg a presbyterián szövetségi bizottság jelentéséből arról, hogy Balogh Ferencz hittanár fáradozásai folytán Londonban egy végzett magyar ref. theologus számára ösztöndíj létesült. A Baldácsy-alapítvány bizottságba az eddigi tagok uira megválasztottak. Az egyházkerületi nyomtatványok, jegyzőkönyvek ezentul ingyen küldetnek meg az egyes egyházaknak. A legközelebbi Convent két fontos határozata a püspökeink és főgondnokaink főrendiházi tagsága s a középiskolák államsegélye tárgyában, minden vita nélkül tudomásul vétetett. A konventi tagokat ezentul az egyes egyházak presbyteriumai fogják választani. A 18 tagból álló tanárválasztó bizottság elnökei a püspök és a főgondnok, 8 tagot a kerület, 8-at a debreczeni ref. egyház választ. A 16 szavazatból Kassay Sámuel tanszékére jogtanárnak 9 szavazattal, dr. Bacsoni Lajos választott meg. Az ujonnan felállított tanító képezdei tanszékre a tanárválasztás a tavaszi gyűlésre halasztott. Kun Béla nagyváradi lelkésznek vésztői lelkészszé lett s felebbezett megválasztatása megerősített. A hittanhallgatókra a tanítóképpességi oklevél megszerzése ismételve kötelezőleg kimondatott Az I. II. III. gym. osztályok párhuzamos szakaszai jövőre is megmaradnak s a 13 rendes tanár mellé négy segédtanár azonnal megválasztott. Hosszas vita volt a közalap kezelését illetőleg, az egyes szónokok úgy a központi kezelés, mint a decentralizálás mellett nyomós érveket hoztak fel; a többség a központi kezelést fogadta el. Azon indítványt, hogy a közalap kezelési költségei a begyűlt összegek 2 szántoliából fedeztessenek, a közgyűlés nem fogadta el, de felkéri a konventet, hogy az eddigi bonyolult rovatos iver egyszerűsítsenek, a 3 évenkénti újabb ajánlás megszüntetése elvül kimándatott sz iver újabb átnézése s javítása ez esper. si karra bízott. A lelkészi pályán a hivatali év azon naptól számítatik, melyen az illető az első lelkészsképpességi vizsga után közszolgálatba lépett.

A magyar protestáns egyházi és iskolai figyelő V—VI füzeté következő változatos tartalommal jelent meg: A jakobinus program Bokor Józseftől; a magyar protestáns egyház utolsó vára Czelder Mártontól. A népiskola eszméje dr. Schleiermacher iratai nyomán. A tridenti zsinat (folytatás). Tűzbiztosításunk kérdése Szabó Lőrincztől. Belmissió Nagy Imrétől. Külmissió ugyanattól. A régiiek. A reformátusok iskoláinak tanügyi állapota, főleg a tiszántuli egyházkerületben a reformá-

ciótól 1825-ig Keszi Hajdu Lajostól. Ima a „decenniumból Kálmán Farkastól. Külföldi egyetemeken tanuló magyar ifjak. Keszi Hajdu Lajostól. Külföldi könyvészet Thomay Józseftől. Külföld. Belföld. A magyar nyelv kötelező tanítása. Könyv és Lapszemle. Holtak jegyzéke. Ajánljuk e kitűnően szerkesztett folyó iratot olvasóink figyelmébe.

— **Sorshuzás.** A dunántuli ref egyházkerület pápai főiskolája javára rendezett sorsjáték jegyeinek a Budapest főváros hatósága által kiküldött politikai biztos jelenlétében történt huzása szept 1-én tartatott meg a m. kir. lottoigazgatóság helyiségében. A huzás eredménye a következő: 4000 frtos főnyeremény esett a 272 sor 65. számra. 1000 frtos nyeremények estek a 1013. sor 71. számra és a 12 sor 47. számra. 200 frtos nyeremények estek a 1128. 16. szám, 952 sor 93 szám. 157 sor 31 számra. 100 frtos nyeremények estek a 1200 sor 37 szám, 877 sor 51 szám, 15 sor 57 szám, 1029 sor, 13 szám, 924 sor 21 szám, 687 sor 6 szám, 380 sor 57. szám, 8 sor 34 szám, 863 sor 79 szám, 978 sor 5 szám, 946 sor 67 szám, 293 sor 78 szám, 1187 sor 40 szám, 933 sor 95 számra; 25 frtos nyaremenyek estek a 623 sor 92 szám, 1112 sor 51 szám, 516 sor 92 szám 996 sor 88 szám, 536 sor 61 szám, 724 sor 87 szám, 403 sor 91 szám, 1159 sor 85 szám, 139 sor 81 sz., 547 sor 80 sz., 239 sor 88 sz., 1155 sor 48 sz., 1086 sor 68 szám 266 sor 26 szám, 646 sor 26 szám, 147 sor 1 szám 733 sor 88 szám, 148 sor 70 szám, 1056 sor 62 szám. 1122 sor 8 szám, 290 sor 14 szám, 359 sor 45 szám. 738 sor 68 szám, 711 sor 75 szám, 974 sor 30 szám, 518 sor 6 szám, 1140 sor 38 szám, 1176 sor 30 szám, 107 sor 48 szám, 379 sor 92 szám, 863 sor 49 szám. 712 sor 21 szám, 818 sor 39 szám, 214 sor 51 szám, 4 sor 27 szám, 974 sor 56 szám, 515 sor 47 szám, 1067 sor 20 szám, 851 sor 91 szám, 934 sor 38 szám. 672 sor 9 szám, 739 sor 48 szám, 519 sor 17 szám 207 sor 13 szám, 354 sor 76 szám, 1191 sor 86 szám, 145 sor 23 szám, 1180 sor 42 szám, 338 sor 62 szám, 11 sor 43 szám, 200 sor 41 szám, 671 sor 63 szám, 691 sor 83 szám, 596 sor 87 szám, 189 sor 96 szám, 1052 sor 60 szám. 1182 sor 80 szám, 869 sor 39 szám, 271 sor 76 szám, 307 sor 29 szám, 88 sor 81 sz., 289 sor 36 sz., 740 sor 89 sz., 291 sor 56 sz., 864 sor 30 sz., 138 sor 38 sz., 511 sor 23 sz., 64 sor 53 sz., 1027 sor 15 sz., 375 sor 39 sz., 554 42 ss., 453 sor 23 sz. 127 sor 35 sz. 484 sor 11 sz. 608 sor 30 sz. 901 sor 25 sz. 91 sor 72 sz, 813 sor 53 sz. 198 sor 68 sz. 255 sor 34 számokra A többi kihuzott számok 10 és 5 frtos tárgyakat nyertek ezeknek teljes jegyzéke mindazokhoz megküldetik a kik a sorsjáték rendező bizottságtól sorjegy ket kaptak.

Bécsből írják nekünk, hogy ott a klerikalis párt erősen szervezkedik s programjában határozottan kimondja, hogy az iskolaügy teljesen az egyházi vezetésnek vettessék alá. A harc éle a községi iskolák ellen van intézve s eddig elé a párt agitációja legtöbb eredményre Felső Ausztriában vezetett.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő:
Pereszlényi János.